

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

A világháború és a magyarság

A detroiti magyarság 1918. június 30-iki népgyűlésén elmondotta: KLENNER HUBERT, a Szent Kereszt hitközség plebánosa.

Szent kötelesség hívószava gyűjtött ma össze bennünket. Az az ország, melyet önként fogadtunk hazánknak, az Egyesült Államok, őszinte szívvel fogadott bennünket. Önként felajánlotta nekünk, hogy részesei legyünk annak a nagy közösségnek, mely mindenki részére egyenlően biztosítja a boldogságot és boldogulást, aminőt vágyó sziveink nem találhatnak sehol másutt a világon. Ez az ország biztosított bennünket arról, hogy a szabadok és bátrak földjén helye van minden becsületes embernek, aki azért teszi lábát e földre, hogy megszabaduljon a zsarnokságtól, az elnyomatás keserveitől, aki lelke mélyén hisz abban a kormányzásban, mely a jogokat helyezi az erő elé, mely érdemeket ösmér és nem kiváltságokat, mely a becsületes munkában és nem ágasbogás családfában állapítja meg az emberi becsület és hasznosság értékét.

Ezek a megbecsülhetetlen áldások, melyek minden igaz ember jogos büszkeségei, tették Amerikát millió és millió küzdő férfi és nő nagy révpártjává, azoknak az embereknek menedékhelyévé, akik elhagyták szülőföldjüket és lázasan igyekeztek eljutni Amerika vendégszerető partjaira. A föld minden részéből özönlöttek az emberek és valamennyien boldogok, hogy ide találtak. Boldogok, hogy isten zöld földjén megtalálták azt a szigetet, ahol a szabadság, testvériség, egyenlőség nem üres jelszó csupán, hanem szent valóság, — ahol a szabadság, testvériség és egyenlőség hatalmas, nemes és nagylelkű népek közös tulajdona.

Azt a megbecsülhetetlen örökséget, melyet ennek a köztársaságnak megalapítói a világ minden országából összegyűjtöttek, az emberek és valamennyien boldogok, hogy ide találtak. Boldogok, hogy isten zöld földjén megtalálták azt a szigetet, ahol a szabadság, testvériség, egyenlőség nem üres jelszó csupán, hanem szent valóság, — ahol a szabadság, testvériség és egyenlőség hatalmas, nemes és nagylelkű népek közös tulajdona.

ges önfeláldozással és megrendíthetetlen elhatározással állott az igaz demokrácia védelmére.

Szinte el sem tudjuk képzelni, mily óriási feladatra vállalkozott a nemzet. A ma háboruja nem csak hadseregek toborzásából áll, nemcsak katonák harsányságát jelenti, de az egész nemzetnek óriás arányú küzdelmét. Nincs egyetlen ember sem, akitől a köztársaság jövőjének sorsa nem követel munkát, nem követel áldozatot; anynyi munkát és áldozatot, amennyire csak képes. Azok közülünk, akik szerencsések és Amerika polgárainak vallhatják magukat, a hadi lobogó alá vonultak, átkeltek már a vizeken és vállvetve harcolnak más fajok fiaival, a kikkel a közös polgárság köteleke egyesíti őket. Ezek az emberek készen állnak a legvégső áldozatra, készen állnak önmaguk és örömmel arra, hogy életüket áldozzák azért a földért, mely második hazájuk, otthonuk lett.

Akik itthon maradtak azzal adják tanujelét hűségüknek, hogy tiszteljenben tartják ennek az országnak és kormányának törvényeit, rendeleteit; hűségüket bizonyítják azzal, hogy kitarottnak, odaadón dolgoznak tovább a bányákban, a földeken és az ország ipartelepein; hűségük tanujelét adják azzal, hogy kész örömmel, habozás nélkül támogatnak minden országos és helyi mozgalmat, melynek az a célja, hogy a háború áldozatainak szenvedéseit enyhítse.

Azok a kiváló vendégeink, a kik megtisztelték ma bennünket és akik magyar munkástömegekkel dolgoztatnak telepeiken, bizonyosra veszem, megerősítik állításaim és saját meggyőződésükkel igazolják, hogy nem üres dicsekvés, hanem őszinte tény, amit mondtam. Mindez természetes és mindennek így kell lennie. Minden nép érzelmének legmegbízhatóbb fokmérője nemzeti törekvései és hagyományai.

Tíz évszázad óta a magyar nemzet történelme, az alkotmányos önkormányzásért folyó küzdelmek szakadatlan láncolatának tükré; évszázadok óta rendületlenül küzd a magyar nemzet szabadságáért, az ellen a kegyetlen hatalom ellen, mely ma, mint az emberszeretet engesztelhetetlen ellensége áll a nagyvilág előtt.

A német hatalmasságok minden alkalmat megragadtak arra, hogy a fiatalon letelepedett magyar népet uralmuk alá kényszerítsék. Az idő rövidsége nem engedte meg, hogy teljes részletességgel kitérjek ezekre az erőfeszítésekre. De az 1043-dik esztendőől, Henrikől kezdve, egész 1485-ig, Frigyesig, minden német császár és uralkodó ellenséges politikát folytatott Magyarország ellen, mindegyik ellensége volt Magyarország nemzeti fejlődésének, nemzeti vágyainak.

1043-ban, 1050-ben és 1052-ben Péter és Endre ellen folytatott harcot Henrik. 1119-ben, II. Istvánt támadta meg Lipót és 1246-ban Frigyes folytatott háborút a szerencsétlen IV. Béla és IV. Károly ellen. 1361-től 64-ig, Nagy Lajos idejében a belső zavarok tüzet szították, míg egy másik Frigyes a gyermek V. Lászlót támadta meg és tartotta fogságban, míg az 1452-diki rövid, véres háborúban meg nem verte. Mátyás király uralkodása alatt hasonló politikát folytatott a német császár és 1459-ben és 1477-ben ismétellen betört az ellenség az országba. Mátyás elhatározta, hogy döntésre viszi az ügyet és megkezdte azt a háborút, mely azt eredményezte, hogy 1485-ben a magyar seregek elfoglalták Bécs városát. Ezalatt az idő alatt a Habsburgok erősen ültek a német császárság trónján.

Közel két évszázadon keresztül azután kiszolgáltatta sorsának Magyarországot a német hatalom. Ezalatt az idő alatt nem változott meg Németország politikája, nem mondott le a német arról, hogy maga alá gyűrje a magyar nemzetet s csak azért vonult vissza a szinterről, mert egy új faj jelent meg Európa földjén, mely ugyanazért a célért harcolt. Az 1456-dik esztendőben vetette meg lábát Európában a török és lassan, de elszántan megkezdte hódító álmának megvalósítását. Kétszáz esztendőön keresztül csaknem teljesen egyedül szállt szembe a törökkel Magyarország. Kétszáz esztendőön keresztül csodálatos hősiességgel harcolt, hogy megvédje és megmentse a keresztény civilizációt és nyugati Európát. Az a durvaság és kegyetlenség, mely ma Örményországban van napirenden, megismétlé-

se mindannak a szenvedésnek és kétségbeesésnek, mely Magyarország sorsa volt a török háborúk és hódoltság idején. — A Habsburgoknak azonban sehogysém volt érdekükben, hogy Magyarország teljesen elvérezzék. Tudták, hogy Magyarország bukása után Ausztria kerülne sorra.

A nemzeti szerencsétlenségnek sötét idejében, amikor Magyarország ezer sebből vérzett, nyújtotta segélykérő kezét Ausztria felé. Szabad és fejlődésképes Magyarországgal mit sem tehetett volna Ausztria. De a letört és elvérzett Magyarországgal szemben nagy sikereket és eredményeket várt.

Az egyezség megtörtént, amely szerint Ausztria biztosította Magyarország alkotmányát minden tekintetben, de biztosította viszont azt is, hogy ezután a Habsburg-család tagjai ülnek a magyar trónon.

Ettől az időtől kezdve, egészen maig Magyarország nem volt képes megszabadulni ettől a szerencsétlen szövetekezéstől. A Habsburgok történelme párhuzamosan folyik egy szabad és szabadságszerető néppel szemben elkövetett árulások, kegyetlenkedések, eselszövések szakadatlan sorozatának történelmével. Lépésről lépésre pusztultak el az alkotmánybástyái, míg végre 1780-tól 1790-ig, II. József uralkodása alatt még a magyar nyelvet, a nemzeti létnek legerősebb alapját is, elakarták pusztítani.

Magyarország népe távolról sem nyugodott bele a rettenetes helyzetbe, távolról sem szolgáltatta ki magát. Az utolsó háromszáz esztendő alatt elkezdődött, hősi küzdelmek folytak a nemzeti önkormányzás jogainak visszaszerzése érdekében. Boockay 1605-ben bontott zászlót, hogy megdöntse a Habsburgok uralmát, követték a Rákóczyak, Zrínyi Péter, Thököly Imre, Rákóczy György és végül Kossuth Lajos vezetése alatt a felejtethetlen, dicsőséges 1848-diki magyar forradalom.

A legutolsó véres küzdelem térdeire kényszerítette Ausztriát és Magyarország szabad, független köztársaság lett. A zsarnoki orosz kormány, a cár azonban segítségére sietett zsarnoki barátjának és az ő segítségével el-

(Folytatás a 3. oldalon.)

Rideg napok

A vonat zakatolva futott a fekete éjszakában. Egyezre elmaradtak a hegyek, amit arról lehetett meg tudni, hogy a nyitott ablakon friss rónasági szellő suhogott be. Az eső is megeredt, a halk, hűs hajnali eső. A mikor Tokajon túl a Tiszán dübörgött keresztül a vaskocsi a nagy víz felett, szürke párázatok omladoztak és szinte felhallatszott az éjjeli álmából ébredő folyó susogása. Hajnalodott. Már a Nyirben voltak. A hol az a híres duhaj nótá járja, hogy:

... Három hétig kuvasz leszek,
Mégis a szeretőd leszek.

Pál ur is, fekvő a bársonykánán, egész éjjel ezt a nótát hallotta kerekelt kattanásában. Előző éjszaka és nap az ujhelyi nagyfogadóban csináltatták a fekete círok emberek a nótát, ez előtt a debreceni Bikában, a Magyariak. Ezt a nótát, hogy Pál ur kuvasz lesz három hétig. Amint hogy annak készülődött is most, amint a hatnapos dőzsölésből végre hazavetődött. A kalauz az éjjeli levegőtől berekedt hangon kiáltotta valami állomás nevét. Kinyitották az ajtót. Már világos volt Négy óra.

Az állomáson senki sem várta. Egy bakferfő jó reggelt dörmögött. Pál ur felgyúrta a kabátja gallérját és a csendesen szemégető esőben megindult gyalog a jegenyésorban a nedves, homokos uton.

I.
A jegenyéről lefolyt a víz. A könnyű szelethöz rezegtek a nedves levelek, oldalt a nyires pagonyban, mintha valaki bujkálna, amint a szél keresztül sőhajtozott a galvokon. Pál ur, még kissé mámorosan, dörmögött magában:

— No, elszórt vagy egy ezres!... Vagy egy ezres... ismételtette.

A falu már látszott, a falu szélén az ő kötőnagcs mellvédés uriház. A lépcsőkön Mariska fogadta, a gazdasszony. Szigoruan nézte végig a gyűrött Pál urat.

— Hol volt? — kérdezte röviden.

Pár ur lemondólag legyintett.

— Hadd el, Mariska.

— Kártyázott? — kérdezte szikrázó szemmel a ropogós menyecske.

A vénecske, deresedő Pál ur felfortyant:

— Mi köze hozzá?

— Mi? Mi? — Hogy mi közöm hozzá? — hebegte az asszony. És a köfenye esüskét a szeme szögletébe emelte: Nekem semmi, tekintetes uram. Hogyan lehetne nekem ahhoz valami közöm? A természet ára már elment annak az istenverge Bécsi Gyulának a hegedűje mellett... Csak hogy a télen majd mit főzünk, azt a jó ég tudja. Tán az sem.

— Hallgass, Maris, — mondta a tekintetes ur csillapítólag.

Az asszony már benne volt a sírásban:

— Hogy majd úgy járunk megint, mint most februárban. Hogy kiszul a szemem a szegyéntől, a mikor a zsirosbödönt majd oda kell vinni a méltóságos asszony udvarába és megtölteni az ő kam-

rájából... Mikor pedig a tekintetes ur felől nem is akar tudni az anyja, — de alamlátnát ad...

Az öreges Pál ur befordult a házba. Egy lompos, esőtől álmos vizsla hevert a szőnyegen. Félig felnyitotta a szemét a lustán nézett fel a gardájára, anélkül, hogy megmozdulna. Pál ur a kutya oldalába döfte a cipője sarkát:

— Még ez a bestia is haragudni mer, — kiáltotta. A vizsla vienyogva bujt az ágy alá. Pál ur ledobta a vizes csarapóját. Hosszu lépésekkel kezdett járkalni a szobában. Igen kutyakéve volt. A gazdasszony bedugta a fejét az ajtón:

— Akar valamit a tekintetes ur? — kérdezte engesztelőleg.

— Semmit, — mordult fel Pál ur. — Főként téged nem akarok látni.

Csak járkált. Semmire sem gondolt. Mert nem is akart semmire sem gondolni. Levágta magát a medvebőrre és a két karja közé szoritotta a fejét.

Mariska bejött délfelé. Megrázta Pál urat és a fulébe beszélt:

— Jó ebédünk van, tekintetes ur. A halászkok rákot hoztak. Aból levest csináltam. A jegyző nyulat küldött...

— A betyár! — mormogta Pál ur. — Bizonyos, hogy mig itthon nem voltam, folyton az én káposztásrétemen puskázott.

— És derelye van, tekintetes ur... Derelye, ha mondom, — folytatta meleg hangon a ropogós Mariska.

A tekintetes ur megmozdult, átöltözött és lecammogott az ebédlőbe. Az ebéd igen jól esett neki. A vizslával is megbékült. Csontokat dobált neki. Mariska ragyogó orcával hozta fel a derelyét. Amikor már ebből is falatozott a tekintetes ur, akkor tagolta nagy sóhajttal:

— Hallod, Mariska, ha hirtelenében nem történik valami, akkor dobolni fognak az udvaron...

Mariska nagyot sikoltott: — Jézus Mária!

A tekintetes ur csendesen lógatta a fejét és dörmögött:

— Ugy, — ugy bizony. — Tán még nagy baj is lehet...

— Hogy megházasodik, — ugrott fel Mariska és szikrázott bozgarfekete szeme.

A tekintetes ur tászkás ujjairól törölgötte a zsirt.

— No, no... Majd kitudódik. Ezzel pipára gyujtott.

II.

Alkonyattal maga mellé parancsolta a vizslát és a kezébe vette agarásztorát. Keresztül ment a falun, a parasztok mélyen leemelték szutykos szalmakalapjait, a merre elment. Még a kuvaszok is csak a garád mellől mertek vakkantani, a hogy a tekintetes ur gömbölyű derekát maga előtt tolvá az akácok alatt tovbállagott. A kastélynak vette utját, ami a falu tulsó végén emelkedett. Itt lakott az anyja. Aki tudni sem akart felőle. (Pál ur temérdek betyáros stikliket követett el hosszadalmas legényéletében és a bécsi burglevegőben

sokat forgoló méltóságos asszonynak a Mariska nem valami igen nagyon fészelt pirosvirágos sláfrókjaiban, ahogy kikönyökölt az oszlopos ház ablakán, a mikor az öreg báróné két almásszürkével arra kocszított el a nehéz bátoron.)

A liberias inas görbén nézte végig Pál urat a verandán. Pál ur az agarásztorát bontogatta és a vizsla fogait kezdte vihorgatni. Erre az inas kitérte az ajtót. Pál ur felhaladt a lépcsőkön. Rettenetesen kopogott nagy csizmáival és az ostoros bottal a butorokat csapdosta. Párszor oldalba rugta a vizsláját, amelyik erre rettenetesen kezdett vonítani.

Fenn az emeleten felpattant egy ajtó. Egy bodros hajú, öreges leány ugrott ki.

— Jézus, mi van itt? — kiáltott.

— Csak én, kisztihand, csak én, meg a Prikk, Kisztihand. Fraulein Frida. A mamához jöttünk.

Fraulein Frida erre szó nélkül visszaugrott az ajtón és becsapta. Hanem a tekintetes ur nem sokáig habozott. Előbb az ostor elefántesont fejével koppantott néhányat az arabeszkes tölgyfa ajtón, majd a csizmasarkával tett néhány jeladást. Akkor kinyitott az ajtó és a küszöbön megjelent a méltóságos asszony, mögötte a remegő Frida kisasszony.

A méltóságos asszony legalább is egy fejjel magasabb volt a fiánál. Pál ur különben is meghajtva hordta sörtés fejét és kövér háta kiduzzadt a rosszul szabott kabátból. Az anyja magas, szikár nő volt, a kiről száz lépésre érzett a feltétlen elegancia.

— Mi tetszik? — kérdezte kurtán, végig nézve Pál urat.

A tekintetes ur levette pörge, árvalányhajás szalmakalapját.

— Kisztihand, kedves mama, — mondta nyugodtan. — Csak eljöttem, s most hálát adok az Istennek, hogy még mindig jó egészséggben láthatom. — Az anyja keze után nyult Pál ur. Hanem a méltóságos asszony ijedten ugrott félre.

Tudniillik az történt, hogy odabenn, a Fraulein Frida háta mögött még volt valaki más is. Egy kis fehérszőrű nőtény kutyácska, a ki szintén a tekintetes ur elé jött és kormos orrát kidugva, érdeklődve nézte a jelenetet. A sáros, lompos Prikk megneszelte a kis kutyát és vadul befurakodott bozontos testével az ajtót elálló női ruhák közé.

— Fidoné, — mondta a méltóságos asszony. — Csak magának lehet ilyen neveletlen ebe.

A tekintetes ur nevéft és összecsapta a két tenyerét.

— Jézus Mária, — hát tehet arról az én szegény vizslám, hogy itt csupa asszonyirenden levők vannak.

Fraulein Frida vérpirosra pirult fel, a méltóságos asszony pedig keményen mondta:

— Szemtelen betyár! — Most gyorsan hajtsa ki a kutyáját.

Most már odabenn volt a tekintetes ur. Néhányszor rászólt a vizslára:

— Pfuj! Pikk! — Az okos kutya ebből értett és lehajtott fővel sunnyogott ki a nyitva tartott ajtón.

A tekintetes ur pedig leült a fotelbe. Igen szertartásosan és komolyan beszélt:

— A megtért fia van itt, kedves mama. Önnel van egy pár bizalmas szavam.

Fraulein Frida kérdőleg nézett a méltóságos asszonyra, majd nesztelenül távozott.

— Tudniillik, kedves mama, én megbuktam, úgy mondják a hitelezőim. Én csak úgy, hogy: végeztem. Két ut van előttem, kedves mama: vagy főbelövöm magam és itt hagyom az én kis ősi hét szilvafamat a hitelezőimnek, vagy...

A tekintetes ur kérdőleg nézett az anyjára.

— Vagy! — kérdezte a méltóságos asszony nyugodtan.

A falon, szemben Pál urral, nagy aranykeretes velencei tükör lógott. Abba nézett a tekintetes ur és végigsimogatta deres fejét. Egyszerre elszomorodott.

— Olyan ritkán látom magam tükörben, hogy szinte el is felejtettem, hogy az a második vagy, már nem is következhetik be. Legalább is nehezen. A házasság, kedves mama.

— Bizony maga megszurkült, mint a vén számár, — mondta a méltóságos asszony hosszú hallgatás után.

A tekintetes ur sóhajtott és szinte komikusan mondta:

— Meg én, az idő eljár.

A méltóságos asszonynak alig volt még fehér szál a hajában. Mint a gondtalanul, bánattalanul élő szép uriaszonyoknak. Felállt és járkálni kezdett a szobában. Rideg, hűvös volt a hangja:

— Az az egy bizonyos, hogy én nem segíthetek. Mert maga nem érdemli meg ezt tőlem. Eről többet ne is beszéljünk. Azonban egy gondolom, hogy még nem késő visszapótolni azt, amit eddig elvesztett az életéből, ami csupa tivornya volt csak eddig. Ha megismerkedne a családi tűzhely melegével, akkor tán még ember lehetne magából. Érti, ember, aki betölthetné azt a rangot, ami születése után megilleti.

— Késő, — mondta Pál ur komoran.

— Késő? — A méltóságos asszony kiegyenesedett. — Kiskoru beszéd. Késő! — Negyven éves és így beszél.

A tekintetes ur a földre nézett. Nagyon szomorú lett e léha, vén korhely:

— Csak épen frázisnak használtam, amint néha az ujságnovellákban olvasom a meghalásnak két nemét. Komolyan nem gondoltam rá.

A méltóságos asszony toppantott a lábával:

— Ostobaság. Maga még mindig gyermek, Pál. Ha komolyan nem fog gondolkozni és csak mindig arra a leányra gondol, a kit a házában tart, — akkor elpusztul.

— A Mariska szeret engem, — szólt Pál ur hirtelen.

A méltóságos asszony az ajtóhoz lépett és kitérte:

(Folytatás a 4-ik oldalon.)

HARMADNAPRA

megnyitása ur denki tisztában volt az állami nagy díj Ödön Dejanirája fehér márványból anyalak ámulatba bereket, kimondhat volt. Sarkig erő is állott, hanem a hetetlenül gracián szinte szállani láts az etóliai szűz kiraklesznak az ide Achelooszal, az megbirkózott. Ez gyant. A búbáj a hetetlen valóság és zis, együtt. Már szerelmi dala, hajni fierő isteneknek.

A moraj, a mi a ban kélt, végigzonokon, a szerkeszt bohémtyánokon. E da, honnan jött dotta esodatalentu szony-e Dejanira, álom? A közvélem sürgette, hogy mi nak számot. Haszt gok csak magaszt font szuperlativus gyebet nem tudtak Dejaniráról, sem csak a mi a szob volt írva: Dejanira dön műve. Szinte jes ismeretlenség ták oda ezt a kép művet, melyet va obskurus kis szató a kiállításán. Mag nem találták sehó

S mig a művész gióban fürkésztek got, azalatt Torbá nap mellett ott ványesi ezerek kö szobrárt lelkesedve ták. Egy pár napi láz, a mit felszított lelkebe, a szemébe homályos, alaktal mi a munka közb megsuhant körülö des, a kétség, a tudta biztosan, he legnagyobb, a le erőfeszítésnek vag a diadalnak a má volt még, jóformán Megnyugtatta mag fáradt és ideges. csak suhant utána tott előle, a kiál eára. Az nem hagi

Ott sem, a külv gyedik emeleten, nyattáján menek lokkal, dobogó sziz az a külvárosi ki a huga: Dejanira, Katinka. Ugy vé kávéházban, a lig találtakoztak s öss az élet, ebben a na zavarban. Azt se képpen, csak egy S az emberi vado bant a szívök. A álmából, tűzéből titokzatos Dejanir

Az igazi: Katin szebb, mint maga arca, a szeme, az sa valóságos melő tavaszi álom, a leten. Mosolyogva mau mégy a műv már az első pillan

Dejanira

IRTA: LŐRINCZY GYÖRGY.

HARMADNAPRA a kiállítás megnyitása után már mindenki tisztában volt vele, hogy az állami nagy díjat a Torbágyi Ödön Dejanirája nyerte meg. A fehér márványból való mesés leányalak ámulatba ejtette az embereket, kimondhatatlanul szép volt. Sarkig érő peploszban nem is állott, hanem valami elképzelhetetlenül graecus mozdulattal szinte szállani látszott Dejanira, az etióliai szűz királyleány. Heraklessnak az ideálja, a kiért Achelooszsal az isteni bikával megbirkózott. Ez az az esakugyan. A búbáj, a nőesség; hihetetlen valóság és vakmerő poézis együtt. Márványba vésett szerelmi dala, hajnali álma a férfierő isteneknek.

A moraj, a mi a hatása nyomában kélt, végigszongott a szalónokon, a szerkesztőségeken és a bohémányokon. Kicsoda, kicsoda, honnan jött ez az istenáldotta esodatalentum? S élő asszony-e Dejanira, vagy művészi álom? A közvélemény izgatottan sürgette, hogy minderről adjanak számot. Hasztalan. Az újságok csak magasztalták, körmönfont szuperlatívuszokban, de egyebet nem tudtak mondani sem Dejaniráról, sem a művészéről, csak a mi a szobor talapatára volt írva: Dejanira, Torbágyi Ödön műve. Szinte titkosan, a teljes ismeretlenség mélyéből dobta oda ezt a káprázatos remekművet, melyet valami külvárosi obskurus kis szatócs helyezett el a kiállításon. Magát a művészt nem találták sehol.

S míg a művészgárda felső régióban fürkésztek az új csillagot, azalatt Torbágyi Ödön nap mellett ott őgyelgett a kiváncsi ezerek között, a kik a szobrárt lelkesedve körülrajongták. Egy pár napig mulattatta a lát, a mit felszított, aztán újra a lelkébe, a szemébe topózott az a homályos, alakatlan árnyék, a mi a munka közben is annyiszor megsuhan körülötte. A csüggedés, a kétség, a miről nem is tudta biztosan, hogy a nagy, a legnagyobb, a legelső művészi erőfeszítésnek vagy a sikernek, a diadálnak a mómora-e! Fialat volt még, jóformán gyerekember. Megnyugtatta magát azzal, hogy fáradt és ideges. De az árnyék csak suhant utána, hasztalan futott előle, a kiállításra, az utcára. Az nem hagyta el sehol.

Ott sem, a külvárosban, a negyedik emeleten, a hová alkonyattáján menekült, égő homlokkal, dobogó szívvel. Ott lakott az a külvárosi kis szatócs. Meg a huga: Dejanira, vagyis Tátray Katinka. Ugy véletlenül, utca, kávéházban, a ligetben vagy hol találkoztak a összesodorta őket az élet, ebben a nagy, vásári zürzavarban. Azt sem tudták, miképpen, csak egymásra találtak. S az emberi vadonban összedobant, a szívök. A két fiatal lélek álmából, tüzeből lett a kiállítás titokzatos Dejanirája.

Az igazi: Katinka, talán még szebb, mint maga a szobor. Az arca, a szeme, az alakja, a járása valóságos melódia; mint egy tavaszi álom, a negyedik emeleten. Mosolyogva, frissen, vidáman még a művész elébe. De már az első pillanatban meglátja

annak az arcán a gyöttrődést. S szép nagy homloka elborul.

— Mi, mi baj van? — kérdi ijedten.

A művész fáradtan a székre roskadt.

— Semmi, mégis minden. Unom az egész dolgot.

— Mit?

— Ezt a lármát. Az ugynevezett sikert, dicsőséget vagy mit. Az alkotást, a tapsot, a formákat, a mesterségemet. Mindent. Mintha mindez hasznosság volna. A létező volt, vagy elképzelt dolgoknak a meghamisítása vagy utánzása a fantázia és a kéz közös ügyeskedésével. Mintha a művészet csak fondorkodás, csak látszat, csak káprázat volna, mely törbe ejti a milliók tudatlanságát. S a félrevezett, megtévesztett, megcsalt tömeg még tapsol ennek a furfangnak!...

— Köszönöm. En is tapsolok.

— Nem magát értem, Katinka. Ott, Dejanira előtt tolongnak az emberek. Ez a plasztika! Ez a kifejező erő! Ez a bátorság! Ilyeneket beszélnek, esodálkoznak és elragadtatással. Holott fogadni mernék rá: egyik sem tudja, mi az a plasztika, mi az a kifejező erő, mi az a bátorság!

— Hátha?

A művész indulatos lett.

— Nem tudhatják! — kiáltott.

— Hogy tudhatják, mikor magam sem tudom! Gondoltam is én arra, hogy ennek vagy annak így vagy úgy kell lennie, mert a plasztika, az erő, a bátorság kívánja! Eszembe sem jutott soha. Ugy kell lennie, mert másképpen nem lehet. És ezért nem értem azt az egész sikert, a mit mindenből magyaráznak, csak abból nem, a miből való.

— Elég, hogy a siker, a dicsőség, a taps megvan. Mit törődik a többivel?

Gyöngéden megsimogatta fehér kezével a művész lázas homlokát és a szemébe mosolygott.

— Ne, ne mosolyogjon, Katinka. Hiszen maga tudja. Míg az a márvány a kezem alatt formát öltött, szünetlenül a maga édes alakja volt a lélkem, a szemem előtt. A maga alakja és a Dejanirae végképpen egygyé olvadt égő agyvelőmben, míg öszszegyurtam ezt a csodálatos márványálmot, a miről előre tudtam, hogy remekmű lesz. S most meggyilkol, megfojt ez a kétség: kit szerettek én? Kit szeret maga?

A leány halkán, habozás nélkül felelt:

— Én magát szeretem.

— Biztosan tudja!

— Biztosan. Oh, nagyon biztosan!

— Engem. A diadallal, a dicsőséggel.

— Azt is együtt.

— Ugy-e? — kiáltott a művész keserűen. Vagyis a művészetemet. Pedig azt nem akarom, éppen. Azt akarom, hogy engemet szeressen, azt a fakó, szürke, színtelen valakit, a ki e mögött a délibáb mögött van. S hogy én meg magát szeressem, magáért egyedül így, a hogy van, nem azzal a fehér, hideg márványhasznalással...

— Hogyan? ... Hogy képzeli?

— Látja, Katinka, — libegett a fiú, — most még senkiem tudja, ki az a Dejanira, ki az a Torbágyi Ödön. Hagyjunk itt ezt az egész lármát. Hagyjunk itt mindent. És gyereünk el, el, messze, valahová, valami vadonba, a hol senkise találjon ránk. A hol elhajíthatok magamtól mindent s csak az leszek, a mi a művészi alkotáson, az álmokon kívül vagyok. A szürke, fakó ember, én magam...

A leány tiltakozva csóválgatta meg szép fejét.

— Az nem lehet. Az nem szabad. Hogy én rántsam le a magaslatról, a melyre fölrepült! Hogy mikor már szárnyai vannak, levágjam azokat és mankót adjak a kezébe! Hogy elsikkaszam a maga nagyságát, dicsőségét, művészi lelkét! ... Soha! Soha! Nem is volna asszony, nem is szeretné magát, a ki ezt meg tudná tenni!

A férfi csüggedten nézett rá. A feje bágyadtan lehanyatlott.

— Igy pedig lehetetlen élni, — suttogta. — Lehetetlen.

A leány szeme fölragyogott. S a lelkében fölébredt az igazi Asszony, a szerelem. Egy pillanat alatt Dejanira lett a legerősebb férfi ideálja. Érezte, hogy kockán forog most minden: a dicsőség, a szerelem, a boldogság. Minden, minden. Asszonyi vad indulat ragadta meg a lelkét, hogy viaskodásra keljen a művészet démonával, a mi az üdvösségére tette karmait. Átkulesolta a művész nyakát s megcsókolta egyszer, tiszter, százszor. A homlokát, a szemét, a száját. A csókok dobzódása volt az. Lángoltak s elaléláltak bele mind a ketten. S a leány suttogott a férfi fülében. Még a hangja a szava is mintha csók lett volna, lázas, tüzes, lángoló csók.

— Te... te... te... Szerelmem, üdvösségem, álmom! Tudod-e már, kit szeretsz? Hogy melyik az igazi Dejanira!

A férfi fölvetette rá bágyatag szemét.

— Tudom, tudom. Te vagy az.

— És az a másik?

— Az meg az álmom.

A leány átölelte újra és magához szorította, ittas szenvedelmével.

— Álmodj hát mást. Szebbet, újat, vakmerőbbet!...

Égő, suttogó ajka odatapadt a férfi lángoló ajakához. S az fölvetette a szemét. Míg fölávta a leány csókját és a szerelem tüzeben vonaglott, reszkette a gyönyörtől, sugta vissza: — Álmodom... már álmodom...

A világháború és a magyarság

(Folytatás az 1-ső oldalról)

vesztette a szabadság szent ügyét a magyar nép.

A jelen eseményei bebizonyították már, hogy az önkényuralom saját érdeke ellen escelekedett Oroszország részéről súlyos politikai botlás volt, hogy 1849-ben megmentette Ausztriát és azok a kormányzatok, melyek a magyar nép szabadság bukásáért felelősek, ma szenvedik gonosz büneik következményét, büntetését.

Ha 1849-ben Magyarországot segítette volna az orosz, ugy délkeleti Európában összetört volna a Habsburgok uralma. A független Lengyelország és a szabad Magyarország csak segített volna Oroszországnak, hogy a lehetetlen törököket kiűzzük Európából és ma a Balti tengertől egész a Boszporusig szabad nemzetek hatalmas védőbástyája állna utját a katonai hatalom, az önkényuralom álmai megvalósulásának.

A forradalom óta a magyar államférfiak munkája kimerült abban, hogy törvényes és parlamentáris fegyverekkel igyekeztek kivívni Magyarország alkotmányos szabadságát.

Közvetlen a világháború kitő-

rése előtt, 1914 tavaszán érkezett az Egyesült Államokba Károlyi Mihály, a magyar demokrácia vezére. Károlyi felkereste az ország minden részében élő magyarságot és minden férfi és nő, akinek ereiben magyar vér csörgedez, biztosította arról, hogy rokonszenvez azokkal az eszmékkel, melyeket ő képvisel. A magyar nép szülőföldjén rajongott már a politikai szabadságokért és így mindenképpen értékelni és megbecsülni tudja annak áldásait a fogadott haza földjén.

Ezek azok a célok és hagyományok, melyeket magunkkal hoztunk szülőföldünkről. Az Egyesült Államok elnöke, aki tisztában van a magyar nép történelmének szellemével, bölcsességében és igazságszeretetében, elhatározta, hogy nem sorozza az ellenséges idegenek közé azokat a magyarokat, akik még nem polgárai ennek az országnak. Az elnök tekintetbe vette, hogy az a nép, mely évszázadokon keresztül harcolt az önkényuralom ellen, mely elvérzett a szabadságért, nem lehet más, csak hű és őszinte a föld leghatalmasabb és legtisztább országához, az Egyesült Államokhoz.

HA MOST fizet elő a Magyar Hírlapra, megkapja még az 1918-dik esztendőre szóló pompás kiállítású, példátlanul értékes és gazdag tartalmu **NAPTÁRUNKAT**.

A Magyar Hírlap előfizetési ára:

Egész évre két dollár, fél évre egy dollár.
Canadában egész évre 3 dollár, fél évre \$1.50.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

2227 W. JEFFERSON AVE. DETROIT, Mich.

A zöld szelence

IRTA: HELTAI JENŐ.

A XVIII. század gálans krónikáiban szerfölött gyakran és igen változatos körülmények között olvassák a Hus kisasszony nevét. E följegyzésekben a kisasszony olyan előkelő szerepet játszik, aminőhöz a Comédie Française deszkáin sohasem jutott, lévén éppen olyan rossz színésznő, mint jó szerető. Ez utóbbi minőségében egyike volt a legnépszerűbb és legismertebb kitünőségeknek, aki olyan szorgalmasan kötötte a viszonyokat, mint más polgárabb erkölcsű nő például a harisnyát. Mindenesetre a Hus kisasszony munkája volt a hasznosabb, mert diesteljes uralkodása alatt vagyontokat szerzett és vagyontokat költött el és embertömegeket boldogított szerelmével.

Hus kisasszonyt szeretni, érte adósságokat és egyéb ostobaságokat csinálni, párbajozni és tönkremenni: ez a jó izlés és az előkelőség kitünő bizonyítéka volt. Általában a világ leghasznontalanabb teremtésének tartották, de így csak azok nyilatkoztak róla, akiket megesalt. Minthogy nagyon sok embert szeretett, nagyon sok embert kellett megesalnia, hogy azok is sorra kerülhessenek, akiket még nem szeretett és még nem esalt meg. Ha lehetséges lett volna, valószínűleg megszerezte volna önmagát, hogy egy esőket se szalasszon el és egy vagyat se hagyjon oltatlanul, hogy minden szerelmet és minden pénzt fölszippantson, ami a rövid földi életben kínálkozik. A szerelmet is, a pénzt is egyformán pazarolta, minden napot élete utolsó napjának látván, a melyre holnap nem következik. Sohasem gondolt arra, hogy egy eldozatkész szerelmét szeretettel és jószággal magához láncolja és a legbőkezűbb barátot is feláldozta egy éhenkórász színésznek, akihez valami szeszély csábitotta. Egy elmés megjegyzés, egy kedves szemtelenség ép úgy elvakította, mint a szikrázó gyémántok; a finom akadémikusok, a keccses abbék és a brutális katonák felé egyforma gyöngédséggel hajlott.

Mindez addig tartott, amíg B. márkival megismerkedett. A márkit, akinek a krónika csak a kezdőbetűjét jegyezte fel, súlyos szerelmi csalódás kergette a Hus kisasszony karjába. A márki kezdetben csak azért udvarolt neki, hogy féltékenyén tegyen egy más asszonyt. Ez kitünő módszer, csak hogy, sajnos, ritkán eredményes. Mert mire a régi asszony féltékeny kezd lenni, az ember redesen már maga is féltékeny — az új asszonyra. E veszedelmes játékban B. márki is megégette a kezét; csakhamar véglegesen belebolondult Hus kisasszonyba és úgy a nyilvánosságban, mint a pletykákban a Hus kisasszony bevallott, kinevezett, elismert és szentesített főfőszereplője gyanánt szerepelt.

B. márki már nem volt fiatal ember, de gazdag volt és nagy ur. Azt a kitüntetést, hogy a gyönyörű és bübajos Hus kisasszonyt a karjai között tarthatja, szerfölött nagyra becsülte. Ugy érezte, hogy e kitünő leánynak minden hállával adósa azért, mert

ez ragyogó testének minden kincsével megajándékozta őt. És csaknem mindennap kedveskedett neki valami aprósággal: hol egy palotával, hol négylovas hintóval, egyebekben pedig Hus kisasszonyra bízta, csináljon annyi adósságot, amennyit tud, ő boldogan fizeti ki.

Hus kisasszonyt, talán életében először, meghatotta az a fejedelmi nemtorődőmség, amelylyel a márki e szerelmi viszony pénzügyi oldalát kezelte. Ha négy új lovat akart: a márki nyolcat küldött neki, és ha arról beszélt, hogy a lakását újra akarja berendezni, az új berendezéséhez új palotát is kapott. Szívében bizonyos tiszteletteljes rokonszeny ébredt e kedves és finom öreg ur iránt, és lehet véletlenül, de lehet az is, hogy komoly és becsületes hála-érzésből, viszonyuk első négy hetében mindössze háromszor esalta meg: egyszer egy olasz színésszel, egyszer egy kalandos életű magyar gróffal és egyszer egy ismeretlen, akinek minden varázsa az volt, hogy a híres Favartné udvarlói közé tartozott.

Mind a három esetet amúgy melegebben el-elmondták B. márkinak, akit ez a gázság módfelett lejutott. Lelke mélyén titkoltan azt remélte, hogy ő lesz az első, az egyetlen, akinek a nevét szerencsés vetélytársak neve nem egészíti ki kereskedői céggé. Rendületlenül bizott abban, hogy nagylelkűsége és előkelősége minden hűségeseknél biztosabban megóvja számára a Hus kisasszony személyével való kizárólagos rendelkezési jogát. És, ily keservesen csalódván, udvarias és hűvös levélben értesítette Hus kisasszonyt arról, hogy viszonyuknak vége.

És itt követte el Hus kisasszony életének első és legvégzetesebb ballépést. Ahelyett, hogy megelégedett volna a pazar gyémántnyakláncal, amelyet a márki fájdalomdíj gyanánt küldött neki, arra az ostobaságra határozta magát, hogy visszahódítja a márkit. A dolog nem ment könnyen, de végre is sikerült. B. márki sokáig nem tudta megbocsátani, hogy nevettek rajta; de az idő, amely mindent elsimit, csak a ráncokat nem, látszólag meggyógyította az ő sebeit is. Annál is inkább, mert a Hus kisasszony életében különös, hihetetlen és a maga nemében szinte megdöbbentő fordulat következett be: Hus kisasszony hű maradt a márkihoz.

Az emberek eleinte álmélkodtak, a fejüket csóválták, de utóbb belenyugodtak a dologba. Az állandó hűtlenséget ép úgy megszokja a közvélemény, mint az állandó hűséget, kis idő múlva mind a kettő egyformán érdektelen. És Hus kisasszony csakhamar azt látta, hogy az emberek kezdenek mellőle elmaradozni és népszerűségének a fénye halványodik. Amióta kizárólag egy emberé volt, megszűnt nevezetesség lenni, nem volt többé Hus kisasszony, csak a B. márki kedvese. Ez fájt neki, de ebbe is beletörődött.

Egy este azt hitte, hogy ez a pillanat bekövetkezett. A márki

a karosszékekben ült. Hus kisasszony előtte térdelt és gyengéd szerelmmel nézett fel rá. A márki megcirógatta Hus haját és elerzékenyedve mondta:

— Rossz sejtések bántanak... azt hiszem, hogy meg fogok halni...

Hus kisasszony tiltakozva fogta meg a márki kezét, de az gyöngéden elhuzta és szeliden szólt:

— Ma megcsináltam a végrendeletemet... Magára is gondoltam... Meg fogom lepni valamivel!

Éjjel, Hus kisasszonyt az ágyában a kíváncsiság láza gyötötte. A márki szavai különösen hangzottak és a mosolygása rejtélyes volt. A képtára? A kastélya? A lovai? Valami ritka kincs? Mi lehetett az, amit a márki oly titkolózva ígért neki? Végre is elaludt a nagy találgatásba, azzal vigasztalván magát, hogy a márki él, egészséges és alkalmasint tovább fog élni, mint ő.

Azonban nem így történt. Másnap délután sürgős üzenettel kérték Hus kisasszonyt, hogy siessen a márkihoz, akit az imént megütött a guta. Hus kisasszony dobogó szívvel, reszkette ült a rá várakozó koesiba és az egész uton kétségbeesett erővel csipkedte az orrát. Mire a márki szobájába ért, a könny patakzott a szeméből.

— Elkésett, kisasszony — mondta D. gróf, a márki legjobb barátja, akit szintén sürgősen hívtak a márki ágyához. Elkésett, az ön nemes barátja nincs többé!

Hus kisasszony most hangosan fölzokogott és a szoba homályában álló nagy ágyhoz sietett. A márki ott feküdt fehéren, némán. Hus kisasszony megesókolta a halott homlokát és hirtelen megborzadt. Ugy látta, hogy a márki arca gunyos mosolygásra torzul.

Ezalatt D. gróf a nagy íróasztalhoz ment és annak egyik fiókjából egy különös köből faragott, zöld szelencét vett elő. A szelence fődélét Fragonard festette. A gróf udvariasan meghajolt Hus kisasszony előtt és átadván neki a szelencét, így szólt:

— Az ön nemes barátja, halálát közeledni érezvén, minden földi javáról uri és keresztény módon végrendekezett. Minden vagyonát ő felségére, a királyra hagyta, egy jelentékenyebb alapítvány kivételével, amelyet a tudós akadémiának juttatott. Azonban örül sem feledkezett meg és engem megbízott azzal, hogy íróasztalából e szelencét adjam át önnek.

Hus kisasszony zokogva hajította meg magát és már némi kiábrándulással és gyanakodással vette át a zöld köből faragott szelencét. Egy pillanatig rajta felejtette a szemét a Fragonard festette mezitelen nőkn, majd, mint a hely komorságához nem illő ledér tárgyat, a szelencét betakarta. Még egyszer az ágy felé akart menni... de eszébe jutott az a gunyos mosoly, amelyet az imént a halott ajka körül látni vélt, és nem nézte meg újra a márkit. Kecses bók után távozott és a hintóba vetette magát.

Reszkett, égett a kíváncsiságtól. Mi lehet a szelencében? És már ott, pár lépésnyire a háztól kinyitotta.

A szelencében egy papírlap volt. A papírlapon pedig fölül ez állt:

„Részletes és pontos kimutatása annak, hogy miibe került nekem Hus kisasszonnyal való hat hónapos viszonyom.”

Ezután pedig számok következtek... számok csak számok, borzasztóan nagy számok — és egyéb semmi. Hus kisasszonyt elöntötte az epe. A kocsi fenekéhez vágta a szelencét és arra a történelmi kijelentésre fakadt:

Igy legyen az ember becsületes!

És még azon az estén a régi Hus kisasszony lett.

Rideg napok

(Folytatás a 2-ik oldalról.)

— Ilyet ne mondjon nekem. Menjen, kérem. — De hogy a tekintetes ur nem mozdult, hát csak bezárta az ajtót. Csend lett. Pál a földre nézett. Olyan összetört, olyan szomorú volt, hogy az anyja csak megsajnálta és gyöngédebb lett.

— Gyermekek, — mondta halkán. — Meg akarja ölni magát, — az ostoba. Mikor mindent rendbe lehetne hozni egy kevés akarattal. Abból pedig nincs magának egy csöpp sem.

A tekintetes ur felállt. Néhány lépést tett. Komoran nézett a földre:

— Ha maga nem segít rajtam, anyám, akkor... Eh, — felkapta a fejét. — Én azt a nőt el nem hagyom. Nekem áldozta az ifjuságát. Egyszerű parasztnő — de szíve van. És ezzel vége.

A méltás asszony összeszoritotta öklét: A tekintetes ur kiment az ajtón.

III.

Azonban a tekintetes ur még sem tett semmi bolondot. Az udvaron pergett a dob egy hét mulva. Mariska úgy sirt mint a záporosó a szoba sarkában. És folyton-folyvást csak ezt panaszkolta ajka:

— Miért nem hagyott engem, Pál, mért nem dobott ki? Legalább maga élne most. Most maga is koldus. Hisz én szerettem volna mindig. Azután is mindig, ha messziről is...

A könnyei omlottak az asszony-nak.

A kis görbe, vén Lész János surlógatós lépésekkel jött be. A kalapját forgatta és szürke bajuszát pedergette legényesen.

— Mindent rendbehozánk, tekintetes urfi, — mondta éneklő hangsúlyozással. — Csak tessék maradni és a szép kaszteneket behordatni az udvarról, ide a szép szobákba, a hová azok valók... Mert mindent rendbehozánk...

A tekintetes ur így továbbra is boldogan élte világát. Én pedig igen mosolygok a bajuszom alatt, hogy im regényt vártak tőlem, pedig ez csak a Pál ur története. És a hűséges szerelém, — már amilyen hűséges szerelmek máma vannak.

AI JENŐ.

a kíváncsi-
szelencében?
nyire a ház-
egy papírlap
pedig fölül ez

atos kimutatá-
be került ne-
nyal való hat

amok követ-
csak számok,
számok — és
kisasszonyt el-
koosi fenéké-
t és arra a
ésre fakadt:
ember becsüle-

estén a régi

napok

k oldalról.)

ndjon nekem.
De hogy a te-
mozdult, hát
lót. Csend lett.
Olyan össze-
ru volt, hogy
megsajnálta és

mondta hal-
ja ölni magát,
ilkor mindent
zni egy kevés
edig nincs ma-
sem.

felállt. Néhány
oran nézett a

m segít rajtam,
Eh, — felkapta
a nőt el nem
ldozta az ifju-
arasztón — de
el vége.

ony összeszori-
kiment az aj-

ntetes ur még
olondot. Az ud-
dob egy hét
gy sirt mint a
sarkában. És
csak ezt pana-

hagyott engem,
bott ki? Lega-
most. Most ma-
sz én szerettem
után is mindig,

rtak az asszony-

vén Lézs János
kel jött be. A
és szürke ba-
legényesen.

ndbehozánk, te-
mondta éneklő

— Csak tessék

szép kaszteneket

dvarról, ide a

hová azok va-

ndent rendbeho-

ur Így továbbra

világát. Én pedig

a bajuszom alatt,

rt vártak tőlem,

Pál ur történe-

es szerelemé, —

éséges szerelmek

millias az összejövetel célját vázolja. Az el-
volt: alig tudták bevárni, hogy a páter ta-
az elnöki szék, a hangulat fölötte izgatott
közepén. Amikor Balsai Kázmér elhagylta
nyinek hatalmas ort viritott az ábrázata
kész diákok: ismertető jelként valamenny-
ságek, kipódított bajuszú ifjak, mindenre
a hajukban, marcona szakállu megyei nagy-
öszfűrű kurucok, akik még fésűt viseltek
tak vagy huszan és pedig mindenféle fajta;
A tanácskozáson az elők közül jelen vol-

lenne!
végigszaladna a termen, micsoda kavardás
sik a történéseket. O ha most egy macska
Szotyra, a Palotas és komoly ábrázattal le-
egykori agarak is, a Fidibus, a Garany, a
virtust. Bizonyos az is, hogy itt vannak az
delmezik meg az utódok az ösök szerette
bog a gyertyaláng — és várja, hogyan vé-
lebegett a szobában, — nézettek, hogy lo-
ták kriptáikat és néma szellemük most itt
Balsaiak bizonynyal mindannyian elhagy-
s a csöndes novembri estén az elhunyt
kell valamit! Az ősi virtus forogt szobán
ságot és az arcuk lánggal égett: itt tenni
önödi országgyűlésen. Erretek a seb nagy-
lammnyen, haragosan, szilajon, akár az
után! A tanácskozáson meg is jelentek va-
beszélmi, mit csinálnak e példátlan eset

— 49 —

Végre ismét az elnök Kázmér vette át
a szót.

— Többet észszel, mint erővel, atyám-
fiai, — mondotta. — Ha bottal törünk rá
Bogdányra, valószínű, hogy revolverrel fe-
lel, ettől az embertől, a délelőtti esetet te-
kintve, minden kitelik; ha párbajba bocsájt
kozunk, ő épp úgy lelőhet bennünket, mint
mi őt. Ami pedig a sajtópört illeti, hát nap-
nap után látjuk, hogy minden efféle pörben
fölmentik a vádlottat... Én tehát az java-
solom deres fejemmel; maradjunk inkább
az ész fegyvereinél, ezekkel könnyebben ér-
hetünk célt.

Egy bösz morgás Álmos és Izidor részé-
ről. Ilyen üvöltést hallat a cirkuszi orosz-
lán, amikor az állatszeliidítő előbb korbács-
ütésekkel fölingerli s aztán keréken ugrál-
tatja át, mint valami uszkárt. De miként a
sivatag ura engedelmeskedik a drótból font
korbácsnak, úgy Álmos és Izidor is csupán
a morgásra szorítottak s a páter familias
egyetlen pillantására azonnal megadták ma-
gukat. Kázmér volt tudvalevőleg a család
feje, s neki szubordinációval tartozott min-
den Balsai, annyival is inkább, mert a nesz-
tor nem sokat teketóriázott, hanem, ha fe-
lesettek vele, a legfelnttebb Balsait is
olyan nyaklevessel tisztelte meg, hogy a

— 52 —

...Olyan fess volt...
— Reggelig mulattunk az agarszablon
nap könnyedén ezt mondhatják nekik:

nak a jelen nem voltak mérgeledni, ha hol-
bizonyára sárgák az ingységtől. Hogy fog-
ifju leánykái mincsenek meghiva és most
nyai vagyis az ugynevezett középosztály
dó, tanár, orvos-meg hivatalnok kisasszo-
gasztalta az a tudat, hogy a város kereske-
vaktól beszéltek, de a kisasszonyokat vi-
szomszédai egyre csak kutyákról meg lo-
tak volna, nem lehet mondani, a hölgyek
világnak. Hogy valami nagyon jól mutat-
fiatal leány, akiket itt mutattak be a nagy-
tagjai ülték, a sarokban egy csoport szép
körül a vidék nevesebb agarsz-családaiak
bélzinnel fejeződjon be. A hosszú asztalok
pulyka ösvényére térjen és végül a derek
fogással, tatar-mártással, hogy aztán a
A vacsora megkezdődött a hagyományos
Mire nem képes az ember egy kutyáért!

vetve emlékezett meg a Komos-estéről...
azért mégis elfeledte Bogdányról és ne-
váltott vele. Eggett az arca a szeggyentől, de
is odament Balaszhoz és néhány nyafas szót
oszlóp mögüll nézte a jelenetet, aztán maga
hitt a komának. Az öreg Balsai Kázmér egy-
azért mentális rezervatio-val élt és kötve
szembe, s bár viszonzta a kézzortást,
töre a derakukat. Hídegen nézett hát Náci

— 56 —

— 53 —
következő családi tanácsig ugyancsak meg-
emlegette.

Kázmér tehát folytatta.

— A jelen esetben a legalkalmasabbnak
tartom, hogy szépen csöndben legyünk, ne
mutassuk, mintha neheztelnénk Bogdányra,
sőt ellenkezőleg, legyünk irányában szive-
sek, udvariasak de jaj neki, ha út a bosszu
órája, akkor könyörtelenül fizetjük meg
neki a mai napot.

Többen helyeselték, Péter pedig, a vers-
iró, bátor volt megkérdezni, milyen lesz ez
a boszu: anyagi vagy erkölcsi?

— Mindakettő, — felelte Kázmér, — és
reméljük, hogy mielőbb be is következik.
Az első alkalom már meg is volna például,
s ma el lehetne sütni. Itt van Kálmánka?

Egy örményarcu, sárgaképu ember jelent
kezett.

— Itt vagyok, Kázmér bácsi, — mondot-
ta könnyen köhintve.

— Helyes, fiam. Te, látod, ma éjjel leül-
hetnél kártyázni Balázsszal...

És Kázmér be nem fejezve a mondatot,
elmosolyodott.

Az arcok felderültek, mégis csak jó az
öreg a háznál, ő a legravasabb Balsai.
Tényleg: a nyers erőszak nem ér annyit,
mint az ész. Itt van például Kálmánka, aki

— 55 —

... a Balsaiakat, nem adják azok be egy-ke-
 nyen megteveszteni lehetett volna: ösmerte
 Bogdány nem volt az a legény, akit kom-
 és keményen parolázott a fiatalemberrel.
 Irt. Maradjunk jó barátok.
 Székelyem, de meghajlok az igazság e-
 — Belátom, hogy igazad volt, Balázs.
 jobbat, így szólott:
 fele nyugtatta kezét és megszorítva annak
 családja érte: az itur már messziről Balázs
 De az esemény-szomszagos közönséget utab-
 zás, hogy no most patlan szét a grát.
 Általános kíváncsiság, mozgas, várakó-
 kőzések eredményéről.
 lást, aki néhány urali beszélgetett a mer-
 volt, észreverte a sarokban Bogdány Ba-
 gyeknek minden kellemetességet elmondott
 össze. Mindeztánna így a legyőzött a hol-
 öcsesével, a költővel tévesztette volna őt
 egymáshoz hasonlítva őket, hogy az ember
 holdsugarhoz, galambokhoz, kamrákhoz, mi
 kokat mondott a hölgyeknek, virágokhoz,
 mézdes iparkodott lenni s olyan szép bo-
 behűltől ecetesebb volt az ecetnél, kívülről
 do agar-akasztáshoz. Maga az itur, bár
 egy órákor az ágóta! gemes kútnál történe-
 meg egy-ke-ut ut a holnap délelőtt tizen-
 ják föl a dolgot, s Kázmér mosolyogva hi-
 kadnak, sőt ellenkezéssel: jó humorral fog-

— 50 —

nők komor szavai után Balsai Álmos, egy
 bikaerejű gazda szólalt fel. Ez a derek ferri
 egyszerű Pesten borközi hangulatban a két
 Oroszlánban leest a második emeleti lép-
 csoról és egy emeletet zuhanva, fejfel esett
 az első emeletre. A kölépcső összetört, neki
 azonban mi baja sem történt, még a kalap-
 ján se, mert — ugymond — volt annyi esze,
 hogy esésközben levegye a fejéről, aznap
 vette a süveget Budán, kár lett volna éret-
 te. Álmos azt proponálta, hogy Bogdány
 Balázst egyszerűen ussék agyon s aztán
 huzzanak sorost, hogy ki illi le a csekélyse-
 gert a fegyházat.
 Egy másik tagja a családnak, a kitűnő
 közigazdának ismert Izidor. Izidor, mon-
 dom.
 Hogy hogyan került Izidor a Balsaiak kö-
 zé? Ezt természetesen közbevetőleg szintén
 el kell mondanom.
 Izidor apja László volt, egy dühös kúrnc,
 jeles lótenyésztő, mérges megyei szónok, a
 mellett szenvedélyes kártyás. Amikor egy
 este éppen a kaszinóban üldögélt volna és
 két disznóra gusztál, a felesége jóhálójában
 küld érte, hogy ott kelepel már a golyó, a
 földelen. László izgatottan lecsapja a kár-
 tyát, hogy neki menni kell. Egy másik Bal-
 sai, a ragyás Simon, leül helyette, átveszi

— 54 —

sem nem Herkules, sem nem párbajhős, de
 úgy tud kártyázni, hogy aki vele összeakad,
 az eleve csinálja meg a testámentumot, az-
 az dehogy is csinálja, mert hiszen nem lesz
 mit eltestálnia: Kálmánka mind elnyeri.
 Kerüljön csak össze vele Bogdány Balázs,
 Kálmánka megtanítja, karót vágni, —
 ahogy lótenyésztési körökben mondják.
 A tervet már most általános helyeslés ki-
 sérte s a jelen voltak föltétlenül alávetették
 magukat Kázmér vezetésének. Az ő indit-
 ványára egy szűkebbtagu bizottságot vá-
 lasztottak, amely Balsai Kázmérből, Álmos-
 ból, Izidorból és Péterből állott, hogy azok
 tegyék meg esetről-esetre a szükséges intéz-
 kedéseket, egyelőre pedig Kálmánkát kér-
 jék föl a bosszu adminisztrálására. Ehhez
 mindnyájan hozzájárultak s az értekezlet
 "az elnök éltetésével véget ért".
 Az idő nyolcra járt, amikor a Balsai-gár-
 da bevonult a gyertyafényben uszó terem-
 be. A beszélgetés zsváját beléptükkor egy-
 szerre csönd váltotta fel és minden tekintet
 az újonnan érkezettek irányult: vajjon
 milyen ábrázattal viselik el a katasztrófát?
 A kárörvendezők már a kezüket dörzsölték,
 de csakhamar, sajnos, be kellett látniok,
 hogy a legyőzöttek éppen nincsenek a föl-
 dig lesujtva, nem káromkodnak, nem puk-

— 51 —

a két disznót és a maga kontójára folytatja
 az esetet. A kurue hazasiéteve, arra a ta-
 paszlatatra ébredt, hogy a hír, amint ilyen-
 kor már szokásos, még korai s tényleg csak
 tizenkét óra mulva köszöntött be az új ese-
 mete. A kaszinóban ezalatt a ragyás Simon
 a két disznóból négyet csinált, két bandá-
 val akadt össze és egyszerűen kizsebelte el-
 lenfeleit. Amikor László ezt meghallotta,
 úgy elfutotta a méreg, hogy a feleségét
 megbüntetendő, stante pede Izidorra keresz-
 teltette a fiát. Így került egy Izidor az ősi
 családja árnyékába.
 Tehát a jelzett Izidor, a jeles közigazda,
 a család Plutója, fölállott és úgy vélte,
 hogy a terv Balázst megölni, kissé exotikus,
 s ő mint a praxis embere, inkább azt pro-
 ponálta, hogy csak verjék jól el s aztán
 eresszék szélnek. Ezzel szemben Balsai Tö-
 hőtöm, akinek lovagias allűrjei voltak, pisz-
 tolypárbajt ajánlott zsebkendővégről, s azt
 javasolta, hogy a család képviselőit sor-
 solják ki (majd ő huzza ki a nevet). Balsai
 Péter, aki a leggyöngébb volt a marcona
 csapatban, s verseket is irt a Szabolesi Hir-
 adóba, sajtópörről, esküdtszékéről álmodo-
 zott... Még egy csomó más terv merült
 fel, de osztatlan tetszéssel egyik sem talál-
 kozott.

HÉTRŐL
 AZ in
 kor
 hogy elh
 rügyezni
 hogy zöl
 hegy ol
 kibukott
 szél:
 — Itt
 mes sziv
 getni.
 Ninese
 incidens
 nyomát
 ujságba
 azért m
 log. Szü
 a Dunap
 hajnali
 volt, söt
 szép vol
 arevonás
 az ifjus
 a nagy
 minden
 Szües
 Dunapar
 félig hu
 kis leány
 nál körü
 mutatott
 egész kis
 korzón.
 kis leány
 lámók, a
 képpen n
 meg is f
 — Ni,
 asszonyo
 A pie
 azt gond
 — Ni,
 'Azutár
 Szües E
 érezte, h
 aki neki
 szönni az
 követ el
 Mert tag
 ifju leve
 ni annak
 ányának,
 Eszter n
 amikor f
 azután f
 azokat a
 kikkel e
 tesen az
 tanárát,
 zsur jog
 lapodott
 igazságb
 szett nek
 moly ur
 belefujt
 — Tal
 Szües E
 Szües
 kenkise s
 csak tov
 nően szé
 napos he
 amelyről
 vasta eg
 lok most
 Szeged
 ány utár
 — Va
 ke!
 Szeged
 kíváncsis
 nem ped
 általában
 nézetei.
 keret ve
 hogy ő

Válás

IRTA: PAPP DÁNIEL.

AZ intermezzo természetesen kora tavasszal történt; alig hogy elhordták a havat, alig hogy rügyezni kezdett az akácfa, alig hogy zöldre vált a Szent Gellért-hegy oldala s a hegyek mögül kibukott az első nedves, langyos szél:

— Itt vagyok megint, szerelmes szíveknek nagyokat mesélgetni.

Nincsen följegyezve az egész incidens seholy; nem találjuk nyomát régi krónikákban, még újságba se került az esemény, de azért mégis tagadhatatlan dolog. Szücs Eszter végig libegett a Dunaparton, mint egy eleven hajnali álmom; kis szőke kontya volt, sötétkék ruháskája volt és szép volt, mert nem klasszikus arevonások tették széppé, hanem az ifjúság; nem a napsugár, ez a nagy kémikus, aki felolvaszt minden rideg valóságot.

Szücs Eszter végiglibegett a Dunaparton, fehér fátyolát csak félig húzta le, mint ahogy fitos kis leányhoz illik. Minden lépésénél körülfutó vékony vonalat mutatott a kurta szoknyája, az egész kis leány szinte világított a korzón. És meg is bámulták a kis leányt sokan; ugymint a hullámok, a börzianerek, de legfőképpen maga Szegedi Pál. Ő még meg is fordult utána:

— Ni, az én kicsi cukrászkisasszonyom!

A kicsi cukrászkisasszony meg azt gondolta magában:

— Ni, a mi barna vendégünk!

Azután ment, libegett tovább Szücs Eszter és egyszerre úgy érezte, hogy az a bölcslektor, aki neki soha se szokott köszönni az utcán, nagy mulasztást követ el ezzel az ingorálással. Mert tagadhatatlan, hogy minden ifju levante köteles kalapot emelni annak a tizenhét esztendőes leánynak, akinek tetszik. Szücs Eszter majd hogy sirva fakadt amikor erre a sértésre gondolt; aztán felsorolta magának mindazokat a hódító férfialakokat, a kikkel eddig találkozott. Nevezetesen az unokabátyját, a hittanárát, a zongoramesterét, a háziur jogász fiát, és végül megállapodott abban az örökkévaló igazságban, hogy egyik se tetszett neki annyira, mint ez a komoly uracska. A tavaszi szellő belefújt a fátyola alá:

— Talán szerelmes is vagy Szücs Eszter?

Szücs Eszter elpirult, ámbar senkise szólt hozzá és ment egyre csak tovább. Közbe pedig feltűnően széprek talála a tulsó part napos hegyoldalát meg az eget, amelyről egy legendában azt olvasta egyszer, hogy apró angyalok mosták tisztára.

Szegedi Pál még mindig a leány után nézett.

— Vajjon honnan jön a kicsike?

Szegedi Pál azt hitte, hogy ezt kíváncsiságból kérdezi magától, nem pedig féltékenységből. Neki általában is voltak ilyen téves nézetei. Így például régen gyökeret vert a lelkében az a hit, hogy ő csak üzleti szempontból

jár a Szücs Xavéri Ferenc cukrászdájába. Igaz ugyan, gondolta sokszor, hogy abban a tiszta kis cukrászoltban van egy fiatal hölgy is, akivel ő sokszor el szokott beszélgetni, de azért még is csak fődolog a Dobos-torta. Mert ha nem ez az élvezeti cikk volna a fődolog, akkor ő nem ennék már egy félesztendeje min dennap Dobos-tortát. Világos tehát, hogy a tortáját szereti Szücs Xavéri Ferencnek, nem pedig a leányát.

Szegedi Pál szépen megindult és ment ő is a Ferencváros felé; a tavaszi hangulat ellenálhatatlan erővel ragadta a külvárosi sötémények közé, épp úgy, mint a téli esték is, amikor hazatérőben a cukrászolt üvegajtáján keresztül hívogatta a lámpa, a marcipán-szelet meg egy fehér, kis leányarc. Most, mikor benyitott az ajtón, Szücs Eszter már fűgén kezelte a mákospatkók különböző válfajait; a nagyra fonottakat és a kisebbeket, a pozsonyi kiflinek jól ismert halavány utánzatait. A tavaszi verőfény nem ragyogott közbe, mikor Szegedi Pál kezét fogott a leány nyál és volt még egyéb drámai motívum is ebben a találkozásban. Például az, hogy Szücs Xavéri Ferenc és hitvese ez egyszer kivételesen nem voltak otthon. Valami öreg eszéledasszony őrizte a boltot, az is kiment, mikor hazajött a kisasszony.

— Egy pohárka allast kérek, — szölt a derék ifju tompán, mintha csak mérget akart volna az allasba keverni.

Szücs Eszter elébe tette a tálcát és nagyon megijedt, mikor a vendég hirtelen kezét csókolt neki.

— Jól van, — mondta — most kezét csókol, de az utcán nem akar észrevenni.

Ha jobban nem haragszik, akkor még a homlokát is meg fogom csókolni, gondolta magában a vakmerő Szegedi Pál és félig áthajolt az asztalon, úgy, hogy érezte a leány ibolya-bokrétájának szerény kis illatát.

— Hogy vehetném észre, mikor még be se mutatkoztam magának; különben Szegedi Pál vagyok és nagyon szeretlek, kis Eszter. Már nagyon régen meg akartam ezt mondani, de egyrészt csak ma jöttem tisztába a dolgommal, másrészt meg mindig tele volt a bolt...

A jelenlévő pogácsák vigan mosolyogtak és Szegedi Pál megcsókolta a kis leányt. Nem a homlokán, hanem a száján; nem egyszer, hanem háromszor. A szerelmes kis lány behunyta a szemét és nagy szívdobogást érzett az ő kettős tavaszától. Azután mindketten halaványan néztek egymásra és hallgatták, a mint egy koraszülött darázs dongott nekik a boldogságról.

— Holnap, mondta végre a lány.

— Azután majd mindig, mondta Szegedi Pál és még egyszer megcsókolta a kis leány kezét.

Odafönn az üllői-uti harma-

dik emeleti lakásban már ásitózott a szerelem régen. Foszlányokba szakgatott hangulat lakott a barátságos két szobában, és Szegedi Pál, a "szobaur" régen érezte, hogy nem jól van ez így. Egy harminc éves férfi és egy negyven esztendőes asszony, akik valaha szerették egymást, lassanként együtt látták eltűnedezni a lángokat; ha a törvény köt benünket össze, a hűlő parázs hagy valami meleget közöttünk. Az asszony azonban egy sokat szenvedett asszony, csak épen szerelemből találkozott Szegedivel. Azután sokáig együtt voltak; és szegény Passiflórának kezdetben sötét hajára már szálengózott a hópehely, mikor észrevette, hogy itt van a válás ideje. Azt hitte, hogy nem is szereti már az ifju férfit és úgy gondolta, hogy már éppen csak jó hozzá; sajnálná, ha senki se szeretné ezt a derék fiút, együtt marad hát vele addig, amíg meg nem leli azt a virágot, amely hozzá illik az ő ifjúságához. Párna, igazságnak.

— Keressen már magának valakit, — kedves barátom, — szokta volt mondani.

Szegedi nem keresgélt, mert nagyon esunya dolognak nézte volna azt, ha hűtlenségbe esik. Nem keresgélt, csak éppen rábukkant Szücs Eszterre. Aznap is, amikor lelkében még dalolt a tavaszi délelőtt gyönyörűsége, valami kis önvádat vitt magával haza. Vacsora után pedig, amikor az asszony kis szünetet tartott rendes zongorajátékában és a levegőben még szöngött egy bájos kis orosz románképe. Pál ur elárulta a rövid ideig tartó titkot.

— Találtam magának valakit, mondta és hátra vetette fejét a hintaszékben. Azután aggodva várta, hogy az asszony majd elhidegül, vagy majd haragszik, sőt talán még sir is. Várta ezt, mert nem hitte valami nagyon, hogy Passiflóra komolyan és jószámból, avagy elfogyott szerelemből akar válni.

Az asszony nem sirt, el se indogult, nem is haragudott. Csak ült a férfi mellé, végigsimogatta homlokát és szépen, kedvesen kérdezte:

— Kit találtál édes fiam?

Pál ur elmondott mindent, kezdetől végig:

— Te akartad, hogy így legyen...

Az asszony bólintott:

— Én akartam, kedves barátom, és jól történik, ahogy történni fog. Nagyon szerettelek és még most is akarnálak szeretni, de nem lehet, mert öregszem, öregszem. Az évek nem tréfálnak, de elválnám tőled akkor is, ha még mindig szeretnélek, mert tudom, hogy már gyöngé vagyok. Nem tudlak többé elrabolni az ifjúságtól. Szépen elválnak hát és megköszönjük egymásnak az órák gyönyörűségét; amikor pedig majd még inkább megöregszem, akkor talán ismét boldog

leszek, ha eljössz hozzám és elmondod a te boldogságodat.

A férfi hallgatott; ellánc percekről beszélt neki a lámpafény, és sok egymásba folyó esztendő emléke feszült kivonulni szívéből. Most még egyszer az asszony vállára borult:

— Azért mégis haragszol rám, Passiflóra!

Az asszony mosolygott:

— Bolond fiu vagy, Pál; hogy haragudhatnám, hisz én akartam az egészet!

Szegedi Pál is mosolygott:

— Hát már most mindjárt elmenjek?

Az asszonynak idegesen vonaglott az arca. Ujjai összeszorultak és mint ahogy félszterikus órákban szokta cselekedni, megrázta a férfi vállát. Azután eltaszította magától és valami félig igaz utálattal mondta:

— Mindjárt, kérlek, mindjárt. Menj, addig, amig utállak. Menj, menj rögtön!... És toporzékolt a lábával. Azután meg még egyszer megcsimogatta Szegedi Pál arcát és nevetett siró két szemével:

— Hajtsd föl a gallérodát mert megfázol; holnap utánad csomagolok mindent. Csak most erőd, mert nem tudok veled egy fedél alatt maradni. Ez nem is illenék már többé, hisz velegény leszel, kis Pálom — mondta aztán és szépen, anyásan megcsókolta a fiút.

— Hát akkor sietek, Passiflóra, jó éjszakát.

Szegedi Pál leballagott a homályos lépcsőházhoz és épp a háta mögött csapta be a házmester a kaput. Ment egymagában, szívében azzal a nagy ürességgel, amely megszületik akkor, amikor elvesztettük az egyiket és egészen még nem találtuk meg a másikat. Elbotorkált a becsukott cukrászolt előtt is, ahol szürke ajtóablak néztek rá, a jövődjárt szimboluma gyanánt!

— Nálunk még nem vagy otthon...

Valami harmadrendű fogadóházban, ahol podgyásztalan utasoknak is adnak szobát, megszállt éjszakára Szegedi Pál. A kis szoba kopott butorai megint a nagy ürességről beszéltek neki, amely mindig ott lebeg két szerelem utolsó meg első fejezete közt. A gyöngé ember, aki lélekben mindig koldult szerető, tehát támogató asszonyi kéz után, siró, kábult fővel aludt el.

Az éj törölte le ismét könyeit Szücs Eszterről álmodott ekkor meg az ifjúságról, amelyet most szabad elülről kezdeni s a melynek nem bűn sohase, csak regény, ha szeretted. A tizedik utcában pedig, magányos szobájában ült még sokáig, aki hazudta a nagy-lelkűséget, a szegény Passiflóra; nézett ki a fagyos estébe és érezte, hogy mily rettentő nehéz lemondani, még akkor is, ha már meg vagyunk öregedve.

AZ IDŐGÉP

IRTA: H. G. WELLS.

Most már benne vagy úgy is a bajban, s folytattam utamat tapogatódzva az alagutban. A gép lármája egyre erősödött. Egyszerre csak elveszett mellőlem a fal, s tágas, nyílt térbe jutottam. Gyufát gyújtva láttam, hogy hatalmas boltozott üregbe léptem, amelynek tulsó vége gyufám fénykörén túl áthatatlan sötétségbe veszett. Amit láttam, éppen anynyi volt, amennyit láthat az ember, míg egy szál gyufa végig ég.

Természetes, hogy csak hatarozatlanul emlékszem mindenre. Hatalmas gépekhez hasonló nagy tömegek emelkedtek ki a homályból, furesa fekete árnyékokat vetve, melyekbe kísérteties morlockok húzódtak meg a fény elől. Az egész hely nagyon kellemetlen és nyomasztó volt. A levegőben friss vérszag érzett. Valamivel lejjebb a középső látnivalónál kis fehér fémasztal volt, megakva enivalóval. A morlockok mindenesetre husevők voltak. Emlékszem, mily csodálkozva kérdeztem akkor magamban, miféle nagy állat maradt meg a múltból, miféle állat husa az a vörös esomó, amit láttam. Oly zavaros volt minden: a nehéz szag, az elmosódó, hatalmas árnyékek, az árnyékban leskelődő undok alakok, amelyek csak a sötétséget várták, hogy újra nekem essenek! Majd körömre égett a gyufa, lehullott a földre — kigyózó vörös folt a sötétségben.

— Azóta elgondoltam már, mily rettentő hiányosan voltam felszerelve kutató utamra. Mikor utra keltem az időgépben, azzal a képtelen föltevésel indultam el, hogy a jövőendő emberei bizonyára végtelenül fölöttünk állanak minden tekintetben. Fegyvertelenül mentem, orvosszerek, füstölmi való nélkül — néha-néha rettenetesen gyötört a dohány hiánya! — sőt gyufa sem volt nálam elegendő. Legalább kézi fotografáló gépet vittem volna magammal! Megörökhithettem volna egy pillanat alatt a földalatti világ képét, s azután tanulmányozhattam volna kedvem szerint. De amint ott álltam, nem volt egyebem, mint természetadta fegyverzetem és hatalmam: kezem, lábam és fogam, s ezeken kívül volt még négy szál épen maradt gyufám.

— Féltem folytatni utamat a gépezetek között a sötétben, s azt is csak a legutolsó gyufa fényénél vettem észre, hogy gyufaskatulyám tartalma vége felé jár. Addig a percig eszembe sem jutott, hogy jó volna a gyufával gazdálkodni, s gyufámnak csaknem a felét arra pazaroltam, hogy mulattassam a föld felettiek, akiknek ujság volt a tűz. Akkor, amint mondtam, nem volt már csak négy gyufám, s mialatt ott álltam a sötétben, egy kéz érintette meg kezemet, vékony ujjak tapogatták végig arcomat s különös kellemetlen szag hatolt orromba. Mintha egész csoport ocsmány kis teremtes lélekzetét hallottam volna magam körül. Éreztem, hogy a gyufaskatulyát gyöngéden ráncigálták kezemben, hátulról pedig meg-megrántották kabátomat. Ki sem mondhatom,

mily kellemetlen érzés volt, amint e láthatatlan teremtesek tanulmányoztak. Hirtelen éles valósággá vált bennem ott a sötétben az a tudat, hogy sejtlemem sincs róla, mik ezek a lények, hogyan gondolkoznak, mit akarnak. Rájuk kiáltottam torkom szakadtából. Egy pillanatra hátráltak, de aztán csakhamar úgy éreztem, hogy újra közelednek hozzám. Egyszerre merészebben kezdtek tapogatni, különös hangokat susogva egymásnak.

Összerázkódtam s újra fölkiáltottam, de még kevesebb eredményvel. Nem vették nagyon komolyan a kiáltást s furcsa nevető zsvajjal estek újra nekem.

— Bevallom, hogy rettenetes félelem fogott el. Elhatároztam, hogy gyufát gyújtok s a fény védelme alatt menekülök. Meg is tettem s a zsebemből előrántott papirdarabbal erősítve a gyufa lobogását, szerencsésen visszavonultam a szűk alagutba. De alig értem be ide, a papiros elégett s a sötétben hallottam a morlockokat, amint utánam siettek, zizegve, mint lombok között a szél s kopogva, mint az esőcseppek.

— Egy pillanat sem telt bele, már egy csomó kéz kapaszkodott belém, még pedig félreérthetetlenül azzal a szándékkal, hogy visszafelé húzzon. Meggyújtottam a második szál gyufát s elvakult areukba lobogtattam. El sem képzelhetitek, mily undorító, emberietlen látvány volt, — azok a sápadt, áll nélküli való areok és azok a nagy, pilla nélküli, piszkos vörös szemek! — amint elvakultam, riadozva rám meredeztek. De annyit mondhatok, hogy nem álltam meg nézegetni őket, hanem hátráltam tovább s amint második gyufám tövig égett, meggyújtottam a harmadikat. Ez is csaknem végig égett, mire az az aknába torkoló nyíláshoz értem.

A nyílás szélén lefeküdtem, mert a nagy szivattyúnak felhangzó zúbogása elszédített. Azután tapogatni kezdtem a kiugró kampokot, de egyszerre csak belekapaszkodtak hátulról lábamba s elkezdtek ráncigálni erőszakosan visszafelé. Meggyújtottam utolsó gyufámat... kiégett feltartózatlanul. De ekkor rajta volt már kezem a kiálló fokokon; erős rántással kiszabadítottam magamat a morlockok karmaiból s elkezdtem gyorsan felfelé mászni az aknában. A morlockok megálltak alattam s kimeresztett szemmel bámultak utánam a magasba. Csak egyetlen kis törpe követett egy darabra fölfelé is s kis hiba, hogy kezében nem maradt a csizmám diadaljelül.

— Végtelen hosszúnak tetszett az ut, amint fölfelé kapaszkodtam. Az utolsó harminc-negyven lábon át rettentő émelység fogott el. Csak a legnagyobb ügygyel-bajjal bírtam megfogódní. A legutolsó pár yardon szörny küzdelmet folytattam gyöngeséggemmel. Fejem elszédült és szinte éreztem már a zuhanást. De azért végre valahogyan kijutottam a kut nyílásán s kitémolyogtam a romhalmazból a vakító

napvilágra. Arera vágódtam. Édes, tiszta illata volt még a sárnak is. Emlékszem, hogy Weena kezemet és fületem csókolgatta s hallottam egy csoport eloi hangját magam körül. De aztán egy időre elvesztettem eszméletemet.

X.

Éjjel.

— Valósággal úgy tetszett, mintha helyzetem rosszabbodott volna. Eddigél, ha az időgép elveszésének gyötrelmes éjszakájától eltekintünk, az a remény tartotta bennem a lelket, hogy végre mégis csak megmenekülök. De most megzavarták ezt a reményemet az új fölfedezések. Eddigél úgy gondoltam, hogy csupán az apró emberkék gyermeke együgyűsége gördít elém akadályokat s valami ismeretlen erő, amelyet azonban, amint megismerem, le is győztem. Most pedig teljesen új elemre bukkanam az undorító morlockokban — valami emberietlen, ellenséges elemre. Ösztönszerűen utáltam őket. Eddig úgy voltam, mint az, aki árokba zuhan, s azon jár az esze, hogy szabadulhatna az árokból. Most pedig úgy voltam, mint a csapdába került vad, a melyre lecsap az ellensége nemsokára.

— Ha megmondom, milyen ellenségtől féltem, elcsodálkoztok. Ez az ellenség az új hold sötétsége volt. Weena verte belém ezt a félelmet néhány eleinte érthetetlennek látszó megjegyzésével a fekete éjszakákról. De most nem volt már nehéz kitalálnom, mit jelenthetnek a közelgő fekete éjszakák. A hold fogyóban volt: a sötétség hosszabbra nyult minden éjszaka. Most már legalább megértettem valahogy azt is, miért félnek az apró földfelletiek a sötétségtől. Homályosan sejtettem annyit, hogy a morlockok valami ocsmány gyalázatoságot követhetnek el az új hold leple alatt. Teljes bizonyossággal éreztem, hogy második hipotézisem messze esik a valóságtól. Lehet, hogy a földfeletti nép valamikor kiváltságos arisztokracia volt, amelyet gépiesen szolgáltak a morlockok; de ez már nagyon régen lehetett. Az a két faj, a melyre az emberiség a fejlődés során szétvált, teljesen új viszony felé haladt vagy talán oda is érkezett már. Az eloi elhanyagoltak, mint a karolingi királyok, szépségük merő gyöngeség volt. Pusztá szokásból övük volt még a föld, mivel a morlockokra nézve, kik számlálhatatlan nemzedéken keresztül föld alatt éltek, a föld napfényes felszíne elviselhetetlenné vált. S a morlockok készítették ruháikat — okoskodtam tovább, — ők gondoskodtak megszokott szükségleteikről, talán a szolgaság idejéből eredő régi szokás kényszerűsége következtében. Olyanformán, mint ahogy az álldogáló ló kapál a lábával vagy mint a hogy az ember pusztá kedvtelésből gyilkolja az állatokat: mivel hajdani, most már megszűnt szükségletek emlékeként megmaradt a szervezet erre való hajlandósága. De a régi rend nyilvánvaló-

an nagyrészt már megváltozott. A gyöngéd emberkék nemezise gyorsan közeledett. Emberöltöket előbb, ezernyi emberöltő előtt küzde az ember testvérét a kényelem és a napfény országából. S ez a testvér visszatérőben volt most — megváltozva.

— Az eloi elkezdtek már megtanulni újra a régi leckét. Kezdek már megismerkedni újra a félelemmel. S egyszerre csak eszembe jutott annak a lakomának az emléke, amelyet a földalatti világban láttam. Különös módon támadt fel bennem ez az emlékkép; nem elmékedésem folyama elevenítette fel, úgy volt inkább, mintha kívülről dobták volna belém kérdés alakjában. Azon voltam, hogy visszaidézzem emlékezetembe a földalatti asztalra rakott eledel alakját. Csak határozatlanul emlékeztem, de mintha valami ismerős dolog lett volna. De hogy mi volt, azt nem tudtam még akkor megmondani.

— De végre is, bármily gyámoltalanok voltak is apró emberkéim titokzatos félelmökkel szemben, én nem osztottam gyámoltalanságukban. Én ebből a korból érkeztem közéjük, az emberi faj emez első nagyobb fejlődési szakából, mikor a félelem nem hat bénítóan s a titokzatosság elvesztette ijesztő hatását. Én legalább védekezni akartam. További késlekedés nélkül elhatároztam, hogy szert teszlek fegyverekre s valami erősségre, melyben nyugodtan alhatom. Ha es a menedékem megvan, akkor erről az alapról bátran a szemébe nézhetek ennek a furesa világnak azzal az önbizalommal, melyet elvesztettem, mikor megtudtam, minő teremtmények kényének vagyok kitéve minden éjszaka. Éreztem, hogy nem tudok többet aludni addig, míg fekvőhelyem biztonságban nem lesz tőlük. Borzalommal összerázkódtam, ha elgondoltam, hogy már eddig is mennyire tanulmányozhattak.

— Egész délután ide-oda sétáltam a Themze-völgyében, de nem találtam semmi olyat, ami megközelíthetetlennek látszott volna. Minden épület, minden fa, olyan volt, hogy oly ügyes kuszók, aminők kutaiokról itélve a morlockok voltak, jászva megmászhatták. Majd eszembe jutott a zöld porcellán-palota magas oromzata s falainak sima ragyogása; s estefelé Weenát mint egy kis gyereket vállamra véve, elindultam délnyugatra felfelé a dombokon. Ugy számítottam, hogy a palota hét-nyole mértföldnyire van, pedig lehetett vagy tizen-nyole mértföldnyire. Először ködös, nedves délután láttam a palotát, mikor minden távolság csálóka nődra kisebbnek tetszik. Emellett lógott már az egyik cipőm sarka s a talpából kiállt egy szeg úgy, hogy valósággal megsántultam. Kényelmes öreg házi cipő volt ugyanis a lábamon. Jóval napnyugta után volt már, mikor megláttam a palotát, körvonalai feketén meredeztek az égboltozat sápadt sárgaságában.

(Folytatjuk.)